

Plaj Porta Rusica – Cesta do stredú Vlčích hôr

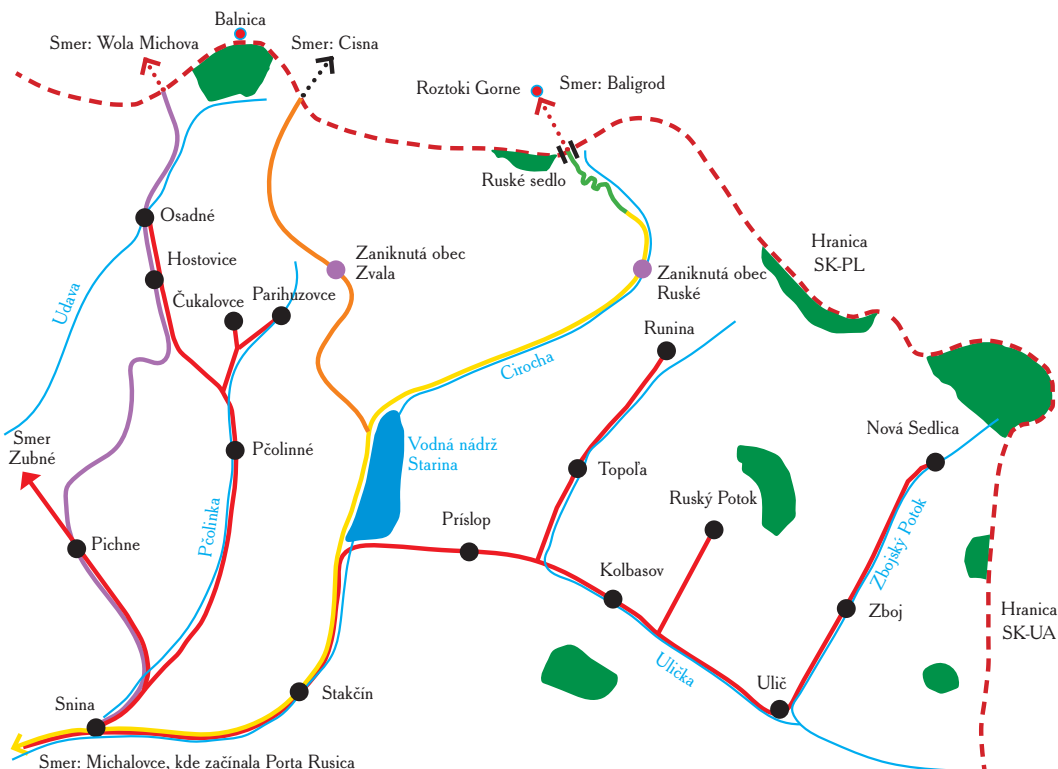
Všetky cesty vedú do Ríma. Tá naša, ktorá od poslednej rekonštrukcie prežila už takmer 150 rokov, nás povedie priamo do stredú Vlčích hôr – Polonín.

„Plaj“ je staré rusínske slovo, označujúce cestu do vnútra hôr, prekonávajúcu karpatské hrebene. Takú, po ktorej po stáročia kráčali celé pokolenia obyvateľov Vlčích hôr, dnes Bukovských vrchov, ale i cudzí furmani, zbojníci, obchodníci a vojaci. Slovo „polonina“ zasa označuje unikátne východokarpatské horské lúky, ktoré dali meno súčasnému Národnému parku Poloniny. Ten chráni Bukovské vrchy a susedí s národnými parkmi Poľska a Ukrajiny, tvoriac tak (donedávna jediná) biosférickú rezerváciu UNESCO na území troch štátov.

Jednou z jeho zabudnutých pozoruhodností sú i tieto staré plaje, vychádzajúce z malého mestečka Snina. Tie vznikli zväčša v súvislosti s prepravou tovaru z Uhorska do Poľska a naopak. Najzápadnejšou plajou Vlčích hôr viedla obchodná cesta známa ako Poľská cesta (Poľská puť). Viedla cez Pichne, Hostovice a Osadné do poľskej Woli Michovej. Iná viedla údolím Cirochy cez Stakčín a dnes už zaniknutú obec Zvala do poľského mestečka Cisna. Mýtnice, kde sa vyberalo mýto za prepravovaný tovar, stáli v obciach Hostovice a Zvala a spomínajú sa v písomných prameňoch z rokov 1657 a 1690.

Plaj Porta Rusica - Ćesta do stredy Vlăich hŃr

Plaj preăadzajca dolinou Cirochy v 18. storoă zmenila svoju trasu. Nepreăadzala už cez Zvalu, ale cez obec Rusk, priăom hlavný poloninsky hrebeň prekonvala cez Rusk sedlo. Týmto sa skrtla a zrýchlila ăesta medzi Sninou a Cisnou. Podľa Ruského sedla dostala i pomenovanie „Porta Rusica“. V polovici 19. storoăa bola táto ăesta rekonstrovvan, priăom nanovo bol pretrasovany úsek z obce Rusk do Ruského sedla (1864 – 1865). Na rekonštrukcii sa podieľalo všetkých 34 obă vtedajšieho Stakăinskho služobného obvodu. Roăne spolăne odpracovali 2 836 dní so záprahom a 4 348 dní bez zprahu. Na ăeste boli osadené nové kilometrovnky a stometrovnky, oznaăujce vzdialenosť z Michaloviec do Ruského sedla. Dodnes sa ich zachovalo iba niekoľko pod Ruským sedlom a v Stakăine.

- dodnes zachovan plaj Porta Rusica
- zaniknut ăas plaje Porta Rusica
- plaj, ktor bola v 18. storoăi nahradená Porta Rusicom
- najzpadnejia plaj „Polsk ăesta“
- suăasne ăesty pre automobilov dopravn
- - - šttna hranica SR
- týmto miestom ăesta pokraăovala do vzdialenech miest a obă v Poľsku
- zaniknuté obăe
- existujúce obăe
- Prírodné rezervácie

V 18. a 19. storoăi vzniklo ešte niekoľko plaj cez horské hrebene, ktor sluili iba pre tunajších obyvteľov. Boli to plaje medzi Smolnkom a Solinkou, medzi Ruským a Smerekom, medzi Nov Sedlicou a Wetlinou a medzi Nov Sedlicou a Kahnou.

Plaj Porta Rusica – Ćesta do stredu Vlčích hôr

O tom, ěo sa po tejto ceste vozilo, sú k dispozícií dva zaujímavé zápisy, ktoré boli podkladom pre tereziánsky urbár (t. j. súpis povinností poddaných obcí Stakěín a Ruské) z roku 1772.

„Kdi bi sme na to statek i vozi mali, mohli by sme gak sol do Humenného, tak i wino do Polssci wozit, a tak furmanyt.“

„Nebo tu draha jest do Polskej, furmanymie, wino a dohan polszkim kupczum wozime a tak peníze zarobljame.“ – teda wíno, soľ, tabak.

Podľa ústneho podania sa mýto v Ruskom vyberalo na kamennom moste cez Negricov potok pri dnes už zaniknutom murovanom pravoslávnom kostole – cirkvi.

V súčasnosti sa v pôvodnom stave zachoval, žiaľ, už iba štvorkilometrový úsek od konca zaniknutej obce Ruské do priesmyku Ruské sedlo. Prekonáva výškové prevýšenie 247 metrov (550 m n.m. až 797 m n.m.). Na trase je 16 zákrut, odvodňovacie jarěky a niekoľko kamenných priepustov. Zaujímavé sú i dva osadené pôvodné kilometrovníky, ďalšie – vyťahnuté – ležia v priekopách pozdĺž cesty.

V rokoch 1945 až 1987 boli v úsekoch zniěených po prechode frontu opravené a upravené dva priepusty, realizovaná sporadická údržba cesty a napojená spevnená lesná cesta. Od roku 1988 neboli okrem základnej údržby realizované žiadne podstatné zásahy. V rokoch 1999 a 2000 bol na ceste zriadený turistický a cykloturistický chodník spolu s hraniěným prechodom do Poľska. Na poľskej strane bol posledný pôvodný úsek tejto cesty, dlhý 200 metrov, zniěený a zakrytý asfaltom v roku 2005.

Napriek tomu, že cesta bola v roku 2001 vyhlásená Ministerstvom kultúry Slovenskej republiky za kultúrnu pamiatku ako najstaršia cestná stavba na Slovensku, jej budúcnosť nie je ruězová. Bola projektovaná ako cesta pre chodcov a ľahké vozidlá svojej doby – kone, vozy. V súčasnosti je však okrem spomínaného turistického využitia používaná i vozidlami polície a dokonca i ťaěkými vozidlami lesného hospodárstva. Pribúdajú aj

Plaj Porta Rusica - Cesta do stredy Vlčích hôr

Zachovaný úsek cesty Porta Rusica pod Ruským sedlom.
Foto: Daniela Galandová.

nelegálne prejazdy motorovými vozidlami a pamiatka tak ďalej chátra.

Ani to však nie je všetko: cesta má byť podľa plánov niektorých regionálnych politikov úplne zničená a na jej mieste má stať cesta nová, postavená pre potreby au-

Pôvodný kilometrovník cesty Porta Rusica v obci Stakčín, ktorý sa zachoval dodnes. Foto: Dušan Reiser.

tomobilovej dopravy. Časť týchto ľudí už v roku 2001, pod dymovou clonou „ochrany vodárenskej nádrže Starina“, pripravovala výstavbu a demontáž ciest v Ulčskej a Ublanskej doline. V spojitosti s inými menšími projektmi sa už vtedy pripravovala výstavba hraničného automobilového prechodu cez Ruské sedlo. Navyše mal tento projekt odrezat' od sveta päť obcí (Príslop, Topoľa, Runina, Kolbasov, Ruský Potok). A tak pre „ochranu“ Stariny sa malo do zbytočnej cesty investovať 500 miliónov korún, pričom na ochranu lesov nad Starinou nemala smerovať žiadna pomoc. Asi po roku bol proces schvaľovania daného projektu zastavený, ale **stihlo sa minúť vyše osem miliónov korún!** Tento projekt, okrem zdravého rozumu, pomohlo zastaviť aj Lesoochrannárske zoskupenie VLK, ktoré tak zachránilo miestnych obyvateľov pred minimálne dvojnásobným zväčšením, už aj tak dosť veľkej, dojazdovej vzdialenosti do okresného mesta Snina.

Porta Rusica je jedinečným miestom, ktoré má obrovské predpoklady stať sa zaujímavým pre mnohých turistov a pre rozvoj životaschopného cestovného ruchu, vhodného pre toto územie.

Výstavba cesty pre autá by tieto predpoklady zničila a navyše je:

- v rozpore s ochranou vodárenskej nádrže Starina,
- v rozpore s ochranou prírody v súvislosti s NP Poloniny a lesov, ktoré sú svetovým prírodným dedičstvom UNESCO,
- v rozpore s platnými územnými plánmi VÚC Prešov a obce Stakčín (k. ú. Ruské),
- v rozpore so zachovaním kultúrnej pamiatky vyhlásenej Ministerstvom kultúry SR.

Plaj Porta Rusica - Cesta do stredu Vlčích hôr

PRE ROZVOJ REGIÓNU VLK NAVRHUJE:

Zachovanú časť plaje odkryť a zrekonštruovať. Výbudovať na nej a v okolí cyklotrasy, turistické chodníky pre peších, náučné chodníky a trate na zimné bežecké lyžovanie. Prevažne v ochrannom pásme národného parku budovať rôzne, vhodne umiestnené chatky, stanové tábory, úschovne na bicykle, penzióny, školu v prírode, jazdeckú školu, požičovne bicyklov. Vytvoriť kvalitné služby a profesionálny personál pre vybudované strediská a infraštruktúru. Veľmi dôležití sú sprievodcovia so znalosťou cudzích jazykov, prírodných pomerov a histórie územia. Všetko je potrebné logicky poprepájať s atraktívnymi turistickými cieľmi, ako sú rôzne vrcholy kopcov, vyhliadky, cintoríny, skaly, kostolíky, vodná nádrž, ľudová architektúra a remeslá. Zároveň je ale nevyhnutné povoliť peší pohyb ľudí mimo turistických chodníkov na území národného parku, tak ako to bolo do roku 2003 a zmeniť spôsob hospodárenia v tunajších lesoch.

Tunajší región má návštevníkom čo ponúknuť a môže spoľahlivo obstáť aj v konkurencii zahraničných regiónov, ktoré lákajú moderných turistov a cestovateľov, akými sú napr. moravské Válašsko, maďarský Heves či poľské Bieszczady. Poloniny, i bez masívnej reklamy, už desaťročia vyhľadávajú turisti, ktorí si cenia najmä prírodné krásy, tradície a pokoj tohto regiónu. Práve tu, v masívnejšom rozvinutí ľahkého cestovného ruchu, nie v hromadení rušivých prvkov, vidíme jeho budúcnosť.

Plaj Porta Rusica – Ćesta do stredu Vlčích hôr

Svetové prírodné dedičstvo UNESCO – Karpatské bukové pralesy v NP Poloniny.

Text letáku v roku 2008 zostavil kolektív autorov z Lesoochranárskeho zoskupenia VLK Východné Karpaty. Ul. Kpt. Nálepku 102, 069 01 Snina, 0911-779020 vilo@wolf.sk, www.wolf.sk

Historické informácie sú prevažne z archívu Ing. Miroslava Buraľa.

Tento leták je vytláčený na 100% recyklovanom papieri.

